

Спеціалізованій вченій раді ДФ 26.055.051
Державного торговельно-економічного
університету
02156, м. Київ, вул. Кіото, 19

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Курносенко Анастасії Олександрівни

на тему «Соціальний капітал підприємства в умовах мережевої економіки», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – Економіка

Актуальність теми дисертації, її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

У сучасному світі людський, інтелектуальний і соціальний капітал стають основою багатства, визначають конкурентоспроможність економічних систем та виступають ключовим ресурсом їх розвитку. Здатність національної економіки створювати та ефективно використовувати нематеріальні види капіталу все більшою мірою визначає економічну силу нації, її добробут і прогрес.

Не менш важливу роль відіграє соціальний капітал у розвитку підприємства. Він є потужним чинником зміцнення внутрішньої довіри та кооперації, що підвищує ефективність командної роботи підприємства, сприяє підвищенню мотивації та лояльності працівників, знижуючи плинність кадрів, стимулює розширення бізнес-мереж, так як дозволяє легше знаходити нових партнерів, клієнтів, інвесторів. В свою чергу, соціальні мережі всередині підприємства сприяють обміну ідеями та знаннями між працівниками, що стимулює інновації та підвищує конкурентоспроможність

підприємства. Високий рівень соціального капіталу позитивно впливає на репутацію підприємства та довіру до нього.

Таким чином, соціальний капітал є ключовим ресурсом як для економіки країни в цілому, так і для розвитку окремого підприємства. Недостатня розробленість концепту соціального капіталу, особливо в частині теоретичних основ та практичних інструментів управління ним на підприємстві визначає актуальність обраної теми дослідження.

Дисертація Курносенко А.О. виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри економіки та фінансів підприємства Державного торговельно-економічного університету. Дисертантка брала участь у виконанні НДР «Підприємницький потенціал в системі національної безпеки» (номер державної реєстрації 0124U001631), в межах якої запропоновано методологію оцінки стану та ефективності соціального капіталу підприємства в розрізі формування його потенціалу та перспектив реалізації; «Системи оцінювання економічної ефективності захисту корпоративної інформації» (номер державної реєстрації 0121U110908), де було визначено, що формалізація соціального капіталу за допомогою цифрових продуктів викликає необхідність у посиленні заходів захисту корпоративної інформації, надані рекомендації щодо такого захисту в процесі управління персоналом; «Оцінка соціально-економічного потенціалу підприємства» (№ 733/20, номер державної реєстрації – 0121U114374, замовник – Фермерське господарство «Сенів Василь Онуфрійович»), в межах якої було сформовано методику експрес-діагностики соціально-економічного потенціалу підприємства, ідентифіковано показники в межах соціального потенціалу.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові положення, висновки та рекомендації, які представлені у дисертації Курносенко А.О., є достатньо обґрунтованими. Підтвердженням

цього є опрацювання широкого пулу наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців, використанням великого обсягу статистичної інформації, аналітичної інформації ООН, Світового банку та інших міжнародних організацій, коректним вибором та комбінацією загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, належною апробацією результатів дослідження.

Матеріал дисертаційної роботи викладено логічно та демонструє знання здобувачкою предмету та методології дослідження. Дисертантка досягла поставленої мети дослідження, виконала сформульовані завдання, про що свідчать висновки до кожного розділу та дисертації загалом.

Апробація результатів дослідження на міжнародних конференціях, їх оприлюднення у фахових виданнях, впровадження в практичну діяльність та освітній процес підтверджує достовірність та обґрунтованість результатів дисертаційного дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в розробці теоретико-методологічних та методичних засад управління соціальним капіталом підприємства в умовах мережевої економіки.

В дисертації вперше сформульовано види моделей соціального капіталу залежно від його домінуючого компоненту, удосконалено та розвинено понятійний апарат та теоретичні основи дослідження розвитку концепції соціального капіталу, систематизовано та розвинено класифікацію соціального капіталу, сформовано підхід до оцінювання соціального капіталу та методологічний підхід до побудови системи управління соціальним капіталом на підприємстві, поглиблено розуміння взаємозв'язку розвитку соціального капіталу та макроекономічних показників в контексті інституційних перетворень в Україні, система інструментів розвитку соціального капіталу підприємства.

В дослідженні набули подальшого розвитку розуміння ролі соціального капіталу у розвитку підприємства в умовах мережевої економіки, уявлення щодо взаємозв'язку розвитку соціального та людського капіталів, закономірностей розвитку соціального капіталу підприємств в Україні.

Практичне значення і впровадження одержаних результатів дослідження

Наукові розробки, представлені в дисертації, мають практичну цінність, що засвідчується довідками про впровадження рекомендацій автора в практичну діяльність підприємств. Так, результати дослідження впроваджено в діяльність ТОВ СП “НІБУЛОН” (довідка №1619/3-24/33 від 23.02.2024 р.), ТОВ “ЄСВ Сервіс” (довідка №47/2 від 09.02.2024 р.), ФГ Сенів Василь Онуфрійович (б/н від 31.12.2021 р.), ТОВ “ДЕЛЬТА ВІЛМАР УКРАЇНА” (довідка б/н від 01 грудня 2023 р.), Спільки підприємців малих, середніх і приватизованих підприємств України (довідка № 5 від 07.03.2024 р.).

Результати дослідження використовуються в процесі викладання дисциплін “Економіка та фінанси підприємства”, “Економіка рекламного підприємства”, “Бізнес-планування” та “Ціноутворення”.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях

Основні результати дисертаційної роботи опубліковано у 17 наукових працях, серед яких 6 статей у наукових фахових виданнях, з яких 3 у співавторстві, 3 одноосібні; 11 - тез доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях, з яких 4 у співавторстві, 7 одноосібні. Загальний обсяг публікацій - 3,70 друк. арк.

Загальна характеристика дисертаційної роботи

Загальний обсяг роботи складає 290 сторінок, у тому числі основного тексту 221 сторінка. Робота містить 49 рисунків, 46 таблиць, список

використаних джерел із 259 найменувань на 24 сторінках, 30 додатків на 44 сторінках.

Дисертація складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету та завдання дослідження; висвітлено зв'язок роботи з науковими дослідженнями кафедри, представлено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, дані про апробацію, обсяг і структуру роботи.

Перший розділ (с. 25-92) висвітлює теоретичні основи формування соціального капіталу підприємства. На основі вивчення еволюції концепції соціального капіталу здійснено періодизацію її етапів, уточнено сутність та компонентну структуру соціального капіталу підприємства, його роль в розвитку підприємства в умовах мережевої економіки. Також, сформовано моделі соціального капіталу підприємства залежно від домінування його окремих компонентів, систематизовано наявні підходи та сформовано авторський підхід до оцінювання рівня соціального капіталу підприємства.

У другому розділі (с. 93-183) проаналізовано стан та тенденції розвитку соціального капіталу підприємств України. Дисертанткою досліджено інституційні передумови формування соціального капіталу в Україні: проаналізовано співвідношення показників рівня довіри з динамікою ВВП, рівнем розвитку фондового ринку, прямими іноземними інвестиціями тощо. Досліджено взаємозв'язок та закономірності розвитку соціального та людського капіталу в Україні у порівнянні з іншими країнами. Оцінено вплив розвитку мережевої економіки та стан соціального капіталу, проведено оцінку рівня соціального капіталу підприємств України.

Третій розділ (с. 184-216) присвячено визначенню напрямів вдосконалення управління соціальним капіталом підприємства. Дисертантом сформовано підхід до управління соціальним капіталом підприємства в умовах мережевої економіки на засадах системного підходу. Визначено

основні напрями вдосконалення інформаційного забезпечення управління соціальним капіталом підприємства. Сформовано систему соціально-, ціннісно-, інноваційно-, інституційно-орієнтованих інструментів нарощення соціального капіталу підприємства.

Висновки демонструють основні результати дослідження відповідно до поставлених завдань. Список використаних джерел засвідчує, що дисертант опрацював великий обсяг наукової літератури та аналітично-інформаційних джерел та містить останні дослідження за обраною тематикою. Додатки містять аналітичні розрахунки, що деталізують окремі положення дисертації, узагальнені таблиці з теоретичними висновками та практичними рекомендаціями, які уточнюють та конкретизують сформульовані за текстом положення роботи.

В цілому, матеріал дисертації викладено логічно та структуровано. Робота глибоко на достатньому науковому рівні висвітлює всі аспекти формування та функціонування соціального капіталу підприємства в умовах мережевої економіки, що передбачені до розгляду відповідно до сформульованої мети та завдань дослідження. Робота містить положення наукової новизни та має практичне значення, надає враження завершеної наукової праці.

Дотримання принципів академічної доброчесності

Дисертація не містить ознак порушень академічної доброчесності. Текстові запозичення подаються з посиланням на відповідні джерела. Дисертація та опубліковані праці відповідають принципам академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження по змісту дисертації

Позитивно оцінюючи здобутки дисертанта, варто зазначити наступні дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи:

1. В параграфі 2.1 дисертант аналізує інституційні передумови формування соціального капіталу в Україні та вивчає зв'язок між динамікою ВВП на душу населення, рівня тінзації економіки, прямих іноземних інвестицій з динамікою розвитку соціального капіталу (с.97-99; 106-107) на основі співставлення тенденцій зазначених показників. На наш погляд, дисертантка могла б зробити більш глибокі висновки щодо розвитку та ролі соціального капіталу у економічній динаміці, дослідивши залежності між зміною соціального капіталу (наприклад, довіри до інститутів) та основними мароекономічними показниками.

2. В параграфі 2.4 здійснено оцінку рівня соціального капіталу підприємств України відповідно до запропонованої авторської методики. Представлено оцінку соціального капіталу підприємств залежно від їх розмірів, застосовуваних організаційних структур управління. Дослідження суттєво б виграло, якби автор оцінив залежність між окремими компонентами соціального капіталу та фінансовими результатами підприємства.

3.У параграфі 3.1 сформовано авторський підхід до управління соціальним капіталом на підприємстві, в межах якого представлено функції такого управління, які автор пропонує поділяти на загальні та спеціальні. При цьому формулювання окремих функцій та їх віднесення до тієї чи іншої групи інколи є дискусійним. Зокрема, це стосується функцій: формування системи цінностей на підприємстві; розробка дієвої моделі поведінки із зовнішніми стейкхолдерами; управління інформаційними потоками.

4. Опис механізму управління соціальним капіталом підприємства (с.189-190) є достатньо узагальненим. Варто було б деталізувати висвітлення окремих елементів механізму.

Проте, наведені зауваження носять переважно характер рекомендацій для майбутніх досліджень та не знижують наукову і практичну цінність поданої до захисту дисертаційної роботи.

Загальна оцінка дисертаційної роботи

Дисертація Курносенко А.О. на тему «Соціальний капітал підприємства в умовах мережевої економіки» є завершеною науковою роботою на актуальну тему, яка має наукову та практичну цінність.

Дисертантом досягнуто мету дослідження та вирішено всі поставлені завдання, а одержані наукові результати є обґрунтованими та доведеними до практичного впровадження.

Дисертаційна робота Курносенко Анастасії Олександрівни відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44, а її автор, Курносенко Анастасія Олександрівна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 – Економіка.

Офіційний опонент:

професор кафедри економіки підприємства
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
доктор економічних наук, професор

 – Олена ГРИШНОВА

ПІДПИС ЗАСВІДАЧУЮ
ВЧЕНИЙ СЕКРЕТАР НАЧ
КАРАУЛЬНА Н.В.
08.08.2024р.

